

Alteracions de la vocal tònica de *olla* (ALDC, II, 341. L'olla)

El llatí *ŌLLA* ‘vas de terrissa o metall, ventrut, generalment amb dues anses, usat per a cuinar’ va donar en català preliterari [o]lla, amb una *o* tancada d’acord amb el timbre del llatí vulgar (com *PLŪMBU* > llat. vg. *PLOMBU* > *plom*, *PŪLLU* > llat. vg. *POLLU* > *poll*, etc.). Aquesta [o] s’ha mantingut en una part important del cat. central i al septentrional de transició, que correspon *grosso modo* a l’antiga diòcesi de Girona, i afecta una trentena de mots (*n[o]m* < *NŌMEN*, *fl[o]r* < *FLŌRE*, *h[o]ra* < *HŌRA*, *s[o]l* < *SŌLE*, *r[o]ig* < *RŪBEU*, etc.) que, en canvi, a la resta del domini lingüístic han obert aquesta vocal (*n[ɔ]m*, *fl[ɔ]r*, *h[ɔ]ra*, etc.) d’acord amb una llei secundària (car no afecta tots els mots que es troben amb les mateixes condicions) que ha obert la vocal *o* tònica de la primera síl·laba. El rossellonès, seguint l’habitud articular de tancament de [o] tònica > [u], ha convertit els mots anteriors en *n[u]m*, *fl[u]r*, etc., com fa en altres mots que tenen *o* tancada a la resta del domini (*canç*[^hu], *ag*[u]st, etc.).

Respecte al consonantisme, cal dir que la -LL-, en contacte amb una vocal llarga, tendia a reduir-se a -L- (*VĪLLA* > *vila*), a diferència del castellà on es palatalitza (*VĪLLA* > *villa*). En el cas de *ŌLLA* sembla que ocasionalment s’hauria donat aquesta simplificació en el llatí vulgar de Catalunya, com en seria testimoni el topònim *La Freita* (< *ŌLA FRACTA* ‘tolla esbotzada’, *DECat*), però el conat de canvi no hauria triomfat.

Quant a la variació lèxica, notem *perol* del valencià, diminutiu de l’antic *pèr* ‘espècie de cubell’ (< gàl·lic **PARIO*), i que, segons els dialectes, coneix valors semàntics diversos (‘caldera’, ‘perol’, ‘olla’). No s’han tingut en compte segones respostes que reflecteixen algunes característiques diferencials (amb una sola ansa, més petita o més grossa que l’olla, per a escalfar aigua, etc.).

